

ΚΕΔΙΣΑ ΚΕΔΙΣΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

Η εθνική κυριαρχία σε κρίση: Ποια η έννοια της και πως ασκείται σήμερα; Πρέπει σταδιακά να εγκαταλειφθεί;

Γεώργιος Ζγαρδανάς

Ερευνητική Εργασία Νο. 24

**Η εθνική κυριαρχία σε κρίση: Ποια η έννοια της και πως ασκείται
σήμερα; Πρέπει σταδιακά να εγκαταλειφθεί;**

Γεώργιος Ζγαρδανάς
Αναλυτής ΚΕΔΙΣΑ

Ερευνητική Εργασία No. 24

Διοικητικό Συμβούλιο

Ανδρέας Μπανούτσος, Ιδρυτής και Πρόεδρος

Δρ. Σπύρος Πλακούδας, Αντιπρόεδρος

Όμηρος Τσάπαλος, Γενικός Γραμματέας

Δρ. Πέτρος Βιολάκης, Διευθυντής Ερευνών

Βασίλειος Παπαγεωργίου, Οικονομικός Διαχειριστής

Ευάγγελος Κούλης, Μέλος Δ.Σ

Αναστασία Τσιμπίδη, Μέλος Δ.Σ

© 2019 Center for International Strategic Analyses (KEDISA), ALL RIGHTS RESERVED

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without written permission of the publisher

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κεφάλαιο 1^ο : Η έννοια της κυριαρχίας.....	1
1.1: Ποια είναι τα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια της κυριαρχίας;.....	1
1.2: Σύντομη ιστορική αναδρομή.	2
Κεφάλαιο 2^ο : Η κυριαρχία στον 21^ο αιώνα	3
2.1: Η κυριαρχία στην Ευρώπη και η θέση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση	3
2.2: Η κυριαρχία υπό το πρίσμα της παγκοσμιοποίησης.	4
Κεφάλαιο 3^ο : Το μέλλον της κυριαρχίας.....	5
3.1: Ποιοι κίνδυνοι ελλοχεύουν για την κυριαρχία;.....	5
3.2: Ποιοι είναι οι λόγοι που καθιστούν την κυριαρχία σημαντική; 6	
Βιβλιογραφία.....	7

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν άρθρο θα γίνει μια προσπάθεια να αναλυθεί ακροθιγώς το ζήτημα της κυριαρχίας. Συγκεκριμένα θα γίνει μια προσέγγιση του όρου, των χαρακτηριστικών της, καθώς επίσης και των στοιχείων που την απαρτίζουν και την συνθέτουν. Στην συνέχεια θα γίνει μια ιστορική αναδρομή, έτσι ώστε να διαπιστώσουμε ποιο ήταν το εφαλτήριο που οδήγησε στην καθιέρωση της έννοιας, ποιοι ασχολήθηκαν εκτενώς με το ζήτημα και ποιες ήταν οι απόψεις που επικράτησαν ανά τους αιώνες. Ακολούθως, θα γίνει μια εξέταση του ζητήματος υπό την σκοπιά του σύγχρονου κόσμου και της νέας τάξης πραγμάτων. Στο σημείο αυτό είναι αδήριτη ανάγκη να εξεταστεί ο ρόλος της κυριαρχίας στο εσωτερικό των διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών όπως: η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο ΟΗΕ κτλ. Εν κατακλείδι θα παρουσιαστούν όλοι οι λόγοι που καθιστούν την κυριαρχία απαραίτητη για τα κράτη, καθώς επίσης και από ποιους κινδύνους πρέπει να προστατευθεί για να συνεχίσει να υπάρχει τόσο σαν όρος όσο και στην πράξη.

1) Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

Ο όρος κυριαρχία ενσαρκώνεται και ταυτίζεται με την ύπαρξη του κράτους, αφού χωρίς αυτό θα ήταν μια έννοια άνευ περιεχομένου. Χρησιμοποιώντας λοιπόν τον όρο κυρίαρχο κράτος, εννοούμε ένα κράτος αυτόνομο, ανεξάρτητο και ικανό να αποφασίζει μόνο του για τις υποθέσεις και την επικράτειά του. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι χειρίζεται τις εσωτερικές του υποθέσεις μόνο του χωρίς την παρέμβαση εξωτερικών δυνάμεων.

1.1) Ποια είναι τα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια της κυριαρχίας;

Κυριαρχία υπάρχει σε ένα έθνος και κατ' επέκταση σε ένα κράτος όταν υφίστανται τα παρακάτω χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

- Υπάρχει συγκεκριμένη εδαφική περιοχή με καθορισμένα σύνορα εντός των οποίων ασκεί την εξωτερική και εσωτερική του κυριαρχία
- Υπάρχει μόνιμος πληθυσμός
- Υφίσταται μια κυβέρνηση σταθερή και ανεξάρτητη από τον έλεγχο άλλων δυνάμεων
- Υφίσταται δυνατότητα να συνάπτει σχέσεις και συνθήκες με άλλα κυρίαρχα και ανεξάρτητα κράτη¹.

Η κυριαρχία μπορεί να χωριστεί σε δυο κατηγορίες: την εσωτερική και την εξωτερική. Η εσωτερική κυριαρχία σχετίζεται με την διακυβέρνηση ενός κράτους, ώστε είτε ένα άτομο είτε μια ομάδα ατόμων ανάλογα με το πολίτευμα που επικρατεί να ασκούν την εκτελεστική και νομοθετική εξουσία εξασφαλίζοντας την εύρυθμη λειτουργία του κράτους. Η εξωτερική κυριαρχία αντίθετα σχετίζεται με την εκτέλεση όλων των αρμοδιοτήτων που χαίρει κάθε κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος όπως είναι: η σύναψη συμφωνιών πάσης φύσεως, η συνομολόγηση ειρήνης, η κήρυξη πολέμου κτλ.²

¹ Prachi Juneja, 'What is sovereignty' < <https://www.managementstudyguide.com/what-is-sovereignty.htm>

² Hazel Ann Nash, 'Sovereignstate', Salem Press Encyclopedia, 2015,2.

Ωστόσο η κυριαρχία διαθέτει κάποια ουσιώδη χαρακτηριστικά τα οποία είναι τα εξής:

- Η Μονιμότητα, πράγμα που σημαίνει ότι όσο υπάρχει και εξακολουθεί να είναι ανεξάρτητο ένα κράτος, τόσο θα υπάρχει και η κυριαρχία.
- Η Αποκλειστικότητα, που συνεπάγεται ότι ο κυρίαρχος μιας πολιτείας πρέπει να είναι ένας και μοναδικός.
- Η Πληρότητα, δηλαδή η κυρίαρχη δύναμη δεν υπόκειται σε κανενός είδους διάκριση, αλλά αντιθέτως εφαρμόζεται καθολικά και είναι όλοι υποχρεωμένοι να υπόκεινται στην κυριαρχία.
- Το αναπαλλοτρίωτο, είναι ένα ακόμα χαρακτηριστικό της κυριαρχίας. Κανένας δηλαδή δεν έχει την δυνατότητα να αφαιρέσει την κυριαρχία ενός κράτους.
- Η ενότητα που αποτελεί την πεμπτούσια της έννοιας της κυριαρχίας και πηγάζει από τον πόσο ενωμένα είναι τα μέλη ενός κράτους.
- Το αδιαμφισβήτητο, είναι ένα ακόμα χαρακτηριστικό, καθώς η ισχύς της κυριαρχίας δεν κινδυνεύει όσο υπάρχει κράτος
- Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι το αδιαίρετο, το γεγονός δηλαδή ότι δεν μπορεί να χωριστεί αλλά παρουσιάζεται σαν μια και ενιαία.
- Η κυριαρχία είναι απόλυτη και δεν υπόκειται σε καμία άλλη εξουσία.
- Η πρωτοτυπία, με τον όρο αυτό εννοούμε ό,τι ο κυρίαρχος είναι αυτός που θα επιλέξει τον τρόπο με τον οποίο θα ασκήσει και θα χρησιμοποιήσει την κυριαρχία.³

³ <http://www.politicalsciencenotes.com/essay/sovereignty-meaning-and-characteristics-of-sovereignty/254>

1.2) *Σύντομη ιστορική προσέγγιση*

Αν ανατρέξει κανείς στην νεωτερική φιλοσοφική σκέψη θα συναντήσει μια πανσπερμία απόψεων, αντικρουόμενων ή και σύμφωνων πάνω στο ζήτημα της κυριαρχίας. Πρώτος ο Jean Bodin τον 16^ο αιώνα χρησιμοποίησε τον όρο, επιθυμώντας να ενισχύσει το κύρος και την δύναμη του Γάλλου βασιλιά έναντι των φεουδαρχών και κατά συνέπεια να υποστηρίξει την εύκολη μετάβαση από ένα φεουδαρχικό καθεστώς σε ένα εθνικιστικό.⁴ Ο Grotius θεωρεί ότι είναι έμφυτη με την δημιουργία του κράτους και δεν εξαρτάται από τα συμβαλλόμενα μέρη. Ο στοχαστής όμως που απέδωσε τον όρο κυριαρχία, έτσι όπως τον γνωρίζουμε σήμερα είναι ο Thomas Hobbes, ο οποίος σχολίασε ότι σε μια κατάσταση πραγμάτων, σε μια πόλη ή κράτος, το άτομο ή το σύνολο των ατόμων που αναλαμβάνουν να θεσπίσουν νόμους και να προχωρήσουν στην διάκριση των εξουσιών, αυτό που καταφέρνουν συνήθως είναι να εξαλείψουν την ενότητα του κράτους. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι κυριαρχία υφίσταται μόνο με την σύμφωνη γνώμη των συμβαλλόμενων μερών και τα χαρακτηριστικά της είναι ότι δεν μπορεί να διαιρεθεί, να μεταβιβαστεί, ούτε να είναι απόλυτη.

Λίγο αργότερα τον 17^ο και 18^ο αιώνα οι αντιλήψεις του John Locke και Jean Jacques Rousseau, παρατηρείται ότι συγκλίνουν και εισάγουν την βάση για την γένεση της λαϊκής κυριαρχίας, διατυπώνοντας την άποψη ότι οι πολίτες αποφασίζουν ελεύθερα να ορίσουν μια κυβέρνηση την οποία έχουν επιλέξει οι ίδιοι για να προασπίσει τα συμφέροντά τους και να διασφαλίσει την

⁴Αρης Στυλιανού, Θεωρίες του κοινωνικού συμβολαίου (1^η έκδ, Πόλις, 2006, 60)

αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων της⁵. Αυτή η τελευταία άποψη αντικατοπτρίζεται και στο κείμενο της Διακήρυξης της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας στις 4 Ιουλίου 1776. Συμπερασματικά, το ενδιαφέρον εστιάζεται στο γεγονός ότι η λαϊκή και η εθνική κυριαρχία είναι όροι που συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους καθώς είναι απαραίτητα τόσο η ύπαρξη ενός έθνους, ενός δηλαδή συνόλου ανθρώπων που συνδέονται με κοινά χαρακτηριστικά όπως: γλώσσα, φυλή, θρήσκευμα, καταγωγή όσο και η ύπαρξη ενός οργανωμένου κράτους.⁶

2) Η ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

Στον 21^ο αιώνα έχουν διατυπωθεί ποικίλες απόψεις σχετικά με την κυριαρχία, πολλοί είναι αυτοί που έχουν ασκήσει κριτική στην υπέρμετρη επιρροή του συστήματος της Βεσφαλίας και στην επιμονή ό,τι το κράτος είναι ο κύριος κάτοχος της κυριαρχίας. Γεννώνται όμως πολλά ερωτήματα σχετικά με την εκχώρηση εθνικής κυριαρχίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς επίσης και με την μεταβίβαση κυριαρχικών αρμοδιοτήτων σε υποεθνικούς οργανισμούς. Σύμφωνα με την άποψη ενός από τους μεγαλύτερους πατέρες των Διεθνών Σχέσεων του E.H.Carr, “η έλλειψη αποφασιστικότητας της κρατικής κυριαρχίας είναι η ιδεολογία των κυρίαρχων δυνάμεων που θεωρούν την κυριαρχία άλλων κρατών ως εμπόδιο στην κυρίαρχη θέση τους”⁷. Όπως οι άλλες έννοιες, έτσι και η έννοια της κυριαρχίας έρχεται αντιμέτωπη με πολλές προκλήσεις, οι οποίες ενδέχεται να την αλλοτριώσουν και να μεταβάλλουν εξ ολοκλήρου το νόημά της. Σε αυτό συμβάλλει η ενίσχυση των διεθνών καθεστώτων και η συνεκμετάλλευση των φυσικών πόρων και των

⁵ Μανόλης Αγγελίδης, Θεωρίες της πολιτικής και του κράτους (Σαββάλας, 2005, 21)

⁶ The editors of encyclopedia < <https://www.britannica.com/topic/sovereignty> >

⁷ Carr E, The Twenty Years' Crisis 1919–1939 'An Introduction to the Study of International Relations' L., 1939. P. 18.

εδαφών με διεθνείς οργανισμούς και φορείς της παγκόσμιας πολιτικής σκηνής.

2.1) Η κυριαρχία στην Ευρώπη και η θέση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Ευρώπη είναι αδήριτη ανάγκη να ενισχύσει την θέση και τον ρόλο της στον παγκόσμιο πολιτικό στίβο προκειμένου να κερδίσει εκ νέου την εμπιστοσύνη των κρατών που την απαρτίζουν (κυρίως επειδή πρόκειται για μικρά και μεσαία κράτη) πάνω στα παγκόσμια ζητήματα, όπως είναι το οικονομικό και μεταναστευτικό και ειδικότερα στο ζήτημα της κυριαρχίας. Σαφώς και πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η Ευρώπη είναι ένα μωσαϊκό εθνοτήτων και όλες οι φωνές, είτε πρόκειται για πλειονότητα είτε για μειονότητα θα πρέπει να χαίρουν ακοής. Κατά συνέπεια είναι απαραίτητο να μεταβιβάζεται η κυριαρχία από το επίπεδο των κρατών στο επίπεδο οργάνωσης της Ένωσης όχι με την μορφή εξαναγκασμού, αλλά με βάση τις συνθήκες προσχώρησης. Αυτό που καταδεικνύεται ως πρόσφορο είναι ότι για να μπορέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά οποιαδήποτε απειλή είτε εξωτερικής είτε εσωτερικής φύσεως, θα πρέπει να βελτιώσει την εσωτερική της οργάνωση μέσω μιας μεγαλύτερης κάθετης, ομοσπονδιακής, εθνικής, περιφερειακής ολοκλήρωσης. Γενικότερα αυτό που αποτελεί ουσιαστικά τροχοπέδη στην αποτελεσματικότητα της Ένωσης είναι η μεταφορά νομοθεσίας, η οποία σαφώς και θα διευκόλυνε την αντιμετώπιση ζητημάτων οικονομικών και μεταναστευτικών. Επιπρόσθετα, η Ένωση έχει όλα τα απαιτούμενα εφόδια για να εγγυηθεί στα μέλη της ασφάλεια από τις απειλές της παγκοσμιοποίησης. Εν κατακλείδι αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι η ανάγκη για μεγαλύτερη εμπλοκή της Ένωσης στα διεθνή πράγματα, η αύξηση των πόρων της μέσα από την σύναψη εμπορικών και οικονομικών συμφωνιών και γενικά η συμμετοχή στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για τον καθορισμό της πορείας της και των μικρότερων κρατών της.⁸

⁸Anderson B, 'Imagined Communities', London: Verso, 2006.

2.2) Η κυριαρχία υπό το πρίσμα της παγκοσμιοποίησης

Με την εδραίωση παγκόσμιων δομών διακυβέρνησης στο επίπεδο συναλλαγών εμπορίου και οικονομίας, αντιλαμβάνεται κανείς ότι υπάρχει εκχώρηση της κρατικής εξουσίας. Τα κράτη είναι ιδιαίτερα συχνό φαινόμενο να εκχωρούν ένα σημαντικό κομμάτι της εθνικής τους κυριαρχίας συμμετέχοντας σε διεθνείς οργανισμούς. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι το κράτος και η κυριαρχία παραπαίουν, αλλά ότι ενδεχομένως αναλαμβάνουν νέες αρμοδιότητες. Υπάρχει σαφώς μια αναδιάρθρωση των ρόλων στο εσωτερικό των κρατών από την οποία επηρεάζεται περισσότερο η εσωτερική κυριαρχία. Το βασικό πλεονέκτημα από την επικράτηση της παγκοσμιοποίησης είναι η απελευθέρωση των αγορών αφενός και η πρόοδος της κοινωνίας της πληροφορίας και της τεχνολογίας αφετέρου που οδήγησαν στην μείωση του κόστους συναλλαγών και στην εγκαθίδρυση της παγκόσμιας αγοράς. Σταδιακά παρατηρείται μετατόπιση της σφαίρας αρμοδιοτήτων από την κρατική εξουσία σε άλλες ζώνες επιρροής και ανάπτυξη των διακρατικών σχέσεων και των σχέσεων των κρατών με άλλους διεθνείς φορείς από όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης. Στο παγκοσμιοποιημένο πλέον περιβάλλον, η κυριαρχία αλλάζει μορφή και από θεσμό, που υποδηλώνει την αυτονομία και την ανεξαρτησία ενός κράτους, μεταμορφώνεται σε θεσμό που ενσωματώνεται πλέον στις διακρατικές δομές. Σίγουρα αυτές οι διακρατικές δομές διαθέτουν κάποιο βαθμό αυτονομίας εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν υπάρχει άμεσος και εκτενής έλεγχος από τις κυβερνήσεις. Ωστόσο τα κράτη ακόμα και αν λειτουργούν σε αυτό το πλαίσιο, διαθέτουν μια μοναδική ικανότητα να μπορούν να ασκούν κάποιες από τις αρμοδιότητες τους και να συνεχίζουν σαν ατομικές μονάδες να διαδραματίζουν ένα κυρίαρχο ρόλο στο παγκόσμιο πολιτικό γίγνεσθαι. Η παραπάνω εκδοχή είναι η θετική εξέλιξη μέσα σε αυτό το συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, η αρνητική παρουσιάζει το κράτος πλήρως αποδυναμωμένο μέσα στο παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο χωρίς να μπορεί να επηρεάζει άμεσα και αποτελεσματικά την εθνική του οικονομία και κοινωνία.⁹ Υπάρχει επίσης και η

⁹ Bauman Z, 'Παγκοσμιοποίηση. Οι συνέπειες για τον άνθρωπο', 2004, σ. 92-93.

άποψη ότι τα κράτη σχεδόν αυτόματα υπακούουν στις επιταγές της νέας τάξης πραγμάτων και αλλάζουν μορφή.

Τα νέα ζητήματα που προκύπτουν και αποτελούν κίνδυνο για όλους είναι καλύτερο να αντιμετωπιστούν σε παγκόσμιο επίπεδο παρά σε εθνικό. Στο σημείο αυτό, παρατηρείται μια αλληλοσυμπλήρωση του παγκόσμιου με το εθνικό επίπεδο. Είναι αξιοσημείωτο βέβαια ότι ακόμα και αν η κυριαρχία είναι απαραίτητο συμπλήρωμα της ύπαρξης ενός κράτους, αυτό δεν σημαίνει ότι όλα τα κράτη θεωρούνται κυρίαρχα. Υπάρχουν πολλά τέτοια παραδείγματα ανά τον κόσμο, όπως η Σομαλία, η Ζιμπάμπουε το Κονγκό κ.α. Αυτά τα κράτη αδυνατούν να ελέγξουν τόσο τα σύνορα τους όσο και τις εσωτερικές τους υποθέσεις.¹⁰ Επιπλέον, το γεγονός ότι ένα κράτος μπορεί να συμμετέχει στην παγκόσμια διακυβέρνηση είτε μέσω ενός διεθνή οργανισμού είτε μέσω κάποιου άλλου φορέα δεν συνεπάγεται αυτόματα την μόνιμη δέσμευση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Αγγλία. Η Αγγλία (η οποία αποτελεί ένα κυρίαρχο κράτος με πλήρη εσωτερική και εξωτερική οργάνωση) με το Brexit αποφάσισε να θυσιάσει την συμμετοχή της σε μια κοινή διακυβέρνηση με άλλα κράτη στο βωμό της εθνικής της κυριαρχίας και διακυβέρνησης.¹¹

3) ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

Παρά τις όποιες αλλοιώσεις έχει υποστεί η κυριαρχία, έχει εξέλθει αλώβητη και διατηρεί την αίγλη της. Σίγουρα υπάρχουν κάποιες απώλειες, αλλά δεν στάθηκαν αρκετές για να την εξαφανίσουν πλήρως από το πολιτικό σκηνικό. Η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση από την άλλη πλευρά στοχεύει στο να γκρεμίσει οποιοδήποτε τείχος εγείρεται μεταξύ διεθνούς και εσωτερικής πολιτικής. Σύμφωνα μάλιστα με τους Hooghe και Marks (2001a, σελ. 3-4) τρία είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης:

¹⁰ Väyrynen Raimo, *International Relations of the Asia-Pacific* (2001)1)227-246. Database: Political Science Complete

¹¹ <https://www.debatingeurope.eu/2016/02/10/is-sovereignty-still-relevant-in-the-21st-century/#.W8H1tMzbIU>

- Το κέντρο λήψης αποφάσεων σταδιακά μετατοπίζεται από το εθνικό επίπεδο σε άλλους φορείς ακόμα και παγκόσμιου βεληνεκούς.
- Συμπληρωματικά με το προηγούμενο χαρακτηριστικό, εφόσον οι αποφάσεις δεν λαμβάνονται πλέον μόνο σε εθνικό επίπεδο, αυτό εκ των πραγμάτων συνεπάγεται και μείωση της επιρροής των εθνικών κυβερνήσεων, ενδεχομένως και απώλεια ελέγχου.
- Η έννοια της άσκησης πολιτικής έχει αρχίσει να υπονομεύεται και το κέντρο βάρους να πέφτει στις διακρατικές ενώσεις που έχουν δημιουργηθεί. Τα κράτη διαδραματίζουν αναμφισβήτητα ένα ρόλο στο πεδίο λήψης αποφάσεων, αλλά σίγουρα όχι πρωταγωνιστικό. Τα υπερεθνικά μορφώματα είναι αυτά που πρωταγωνιστούν και συμμετέχουν πλέον ολοένα και περισσότερο στη διαμόρφωση της εθνικής πολιτικής και στην εξωτερική εκπροσώπηση των κρατών. Μέσα από αυτές τις νέες συνθήκες ανοίγονται πολύπλευροι δίοδοι αναζήτησης συμφερόντων. Η έννοια της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης δεν προσπαθεί να υπονομεύσει το κράτος με την παραδοσιακή του σημασία και να το ξεπεράσει αλλά να εξαπλωθεί η διακυβέρνηση πέρα από αυτό. Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει η διάκριση και να σημειωθεί η ειδοποιός διαφορά μεταξύ διακυβερνητισμού και υπερεθνισμού, στην πρώτη περίπτωση τα κράτη εκούσια εκχωρούν μέρος της κυριαρχίας τους και των εθνικών τους συμφερόντων σε μορφώματα, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ στην δεύτερη περίπτωση του υπερεθνισμού παραιτούνται πλήρως από την άσκηση της κυριαρχίας στο πλαίσιο εγκαθίδρυσης μιας υπερκρατικής δομής. Ουσιαστικά όμως αυτό που δεν διαθέτει η Ε.Ε. στην προκειμένη περίπτωση και δεν μπορεί να καταργήσει τελείως την κυριαρχία ενός κράτους είναι κατασταλτικούς μηχανισμούς, δηλαδή μια ευρωπαϊκή αστυνομία ή έναν ευρωπαϊκό στρατό προκειμένου να μπορεί να τον χρησιμοποιήσει σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τους νόμους της. Αντιθέτως οι Hooghe και Marks επισημαίνουν ότι δεν είναι απαραίτητο

να υφίστανται οι παραπάνω μηχανισμοί αλλά αρκεί ο πολιτικός έλεγχος που είναι σε θέση να ασκεί.¹²

3.1) Ποιοι κίνδυνοι ελλοχεύουν για την κυριαρχία;

Οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης στη δομή του κοινωνικοπολιτικού συστήματος του εθνικού κράτους άρχισαν να γίνονται ορατές μόλις τα τελευταία χρόνια. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τρέχουσας κατάστασης είναι ότι ο περιορισμός της κρατικής κυριαρχίας που συνεπάγεται και περιορισμό της λαϊκής κυριαρχίας. Είτε με τη συμμετοχή σε ένα παγκοσμιοποιημένο σύστημα, είτε με την συμμετοχή σε υπερεθνικούς οργανισμούς, η δυνατότητα της εθνικής πολιτικής κοινότητας να λαμβάνει αποφάσεις με βάση τη δημοκρατική αρχή της πλειοψηφίας, βρίθεται αμφιβολιών. Επιπλέον η παγκοσμιοποίηση και ο αυξανόμενος ανταγωνισμός τείνουν να οξύνουν τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες τις οποίες είχε κατορθώσει τα τελευταία χρόνια να αμβλύνει επιτυχώς το κοινωνικό κράτος.¹³ Ένας άλλος κίνδυνος που ελλοχεύει είναι η διαρκής ανάπτυξη του <<ατομισμού>>¹⁴, γεγονός που κλονίζει βαθύτατα την συνοχή της πολιτικής κοινότητας και την αρχή της αλληλεγγύης προκειμένου τα άτομα να ζουν αρμονικά. Επομένως οι πιέσεις που δέχεται το συνταγματικό κράτος και η κυριαρχία του από την εδραίωση της παγκοσμιοποίησης είναι έντονες τόσο για την άσκηση εθνικής πολιτικής όσο και για την εκπλήρωση των στόχων για τους οποίους δημιουργήθηκε το κράτος. Συνοψίζοντας η παγκοσμιοποίηση επιδρά διαβρωτικά στην κρατική κυριαρχία, φέρνοντας στο προσκήνιο ζωτικά ζητήματα που αφορούν την λειτουργία του εθνικού κράτους και την οργάνωση της πολιτικής του κοινότητας. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι η κυριαρχία σαν

¹² Hooghe L. and Marks G, (2001b) 'Types of Multi-Level Governance'. European Integration Online Papers 5(11), available at < <http://eiop.or.at/eiop/texte/2001-011.htm> >

¹³ Bauman Z, 'Παγκοσμιοποίηση', σ. 33 επ.

¹⁴ Giddens A, 'Ο Τρίτος Δρόμος', 1998, σ. 54.

νομική έννοια δεν έχει σταματήσει να υπάρχει καθώς συνοδεύεται και από τον κανονιστικό της χαρακτήρα. Το κράτος-έθνος είναι νομικά κυρίαρχο, διαθέτει δηλαδή την υπέρτατη εξουσία καταναγκασμού και διατηρεί ταυτόχρονα την ανεξαρτησία του.

3.2) Ποιοι είναι οι λόγοι που καθιστούν την κυριαρχία σημαντική;

Είναι αδήριτη ανάγκη να συνεχίσει να υφίσταται η έννοια της κυριαρχίας όχι μόνο θεωρητικά αλλά και πρακτικά. Η κυριαρχία με την μορφή της λαϊκής κυριαρχίας αποτελεί το εφαλτήριο του δημοκρατικού πολιτεύματος και είναι απαραίτητη η ύπαρξη και η λειτουργία αντιπροσωπευτικών σωμάτων που θα στοχεύουν στο δημόσιο συμφέρον και στην έκφραση της επιθυμίας της κοινής γνώμης. Εξάλλου οι πολίτες προκειμένου να εξασφαλιστεί η ειρηνική συμβίωση και η πρόοδος μιας πολιτείας οφείλουν να δείχνουν ενδιαφέρον και να ασχολούνται με τα κοινά στο πλαίσιο προαγωγής του κοινού συμφέροντος και όχι να δρουν με μοναδικό γνώμονα το "εγώ" τους. Τα προαναφερθέντα συμβάλλουν στην απρόσκοπτη εξασφάλιση της συνοχής, στην επανάκαμψη του αισθήματος της αλληλεγγύης και στην υγιή λειτουργία της δημοκρατίας.¹⁵ Συνεπώς η ενασχόληση των πολιτών με τις δημόσιες υποθέσεις κρίνεται απαραίτητη, καθώς αποτελούν κομμάτι της κοινωνίας μέσα από διάφορους φορείς που θα λειτουργούν συμπληρωματικά στα ήδη υπάρχοντα αντιπροσωπευτικά σώματα. Σαφώς και σε ορισμένα παγκόσμια ζητήματα των οποίων ο αποδέκτης δεν είναι μια μόνο χώρα αλλά το σύνολο των χωρών της γης θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σε ένα επίπεδο πέρα και πάνω από το εθνικό. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το κάθε κράτος του κόσμου θα αποφασίζει την γραμμή που θα ακολουθήσει και θα επιλέγει έναν αξιωματούχο να την εκπροσωπήσει στον αντίστοιχο παγκόσμιο οργανισμό που θα έχει θεσπιστεί προκειμένου να συζητηθούν όλες οι πτυχές και να ακολουθηθεί η προσφορότερη λύση. Προκειμένου να μπορέσει το κράτος να ανταπεξέλθει και να προσαρμοστεί επιτυχώς στα νέα αυτά δεδομένα αφενός πρέπει να προβεί σε μια σειρά από υποχωρήσεις και αφετέρου θα πρέπει να

¹⁵ Giddens A, 'Ο Τρίτος Δρόμος', σ. 102, Runaway World, κεφ. 5 («Δημοκρατία»).

αλλάξει εκ βάθρων τις παραδοσιακές μορφές λειτουργίας. Στα πλεονεκτήματα του καινούριου αυτού μοντέλου που προωθείται είναι η προώθηση της αλληλεγγύης (αφού τα άτομα γίνονται πλέον φορείς περισσότερων ταυτοτήτων) της πολιτικής συνοχής σε δομές πέρα του κεντρικού και υφιστάμενου τόπου λήψης αποφάσεων και η αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων. Ένας χαρακτηριστικός τομέας στο οποίο επιδρά άμεσα όμως αυτό το παγκοσμιοποιημένο μοντέλο, είναι αυτός της άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Ένας τομέας ιδιαίτερα ευάλωτος για κάθε κράτος όπου εδώ διαφαίνονται χαρακτηριστικά οι βλέψεις της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας καθώς τα σύνορα παύουν πλέον να είναι καθορισμένα και το κέντρο λήψης αποφάσεων μεταβιβάζεται μακριά από το εθνικό επίπεδο.¹⁶ Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι ένα από τα ζωτικά στοιχεία της κυριαρχίας τείνει να εξαλειφθεί και να αποφασίζουν για την εξέλιξη του τάδε ή του δείνα ζητήματος κάποιοι άλλοι πέρα από τους άμεσα ενδιαφερόμενους. Συνοψίζοντας λοιπόν καταλήγουμε ότι το μοντέλο που πρέπει να εφαρμοστεί, βρίσκεται κάπου στην μέση, αφενός δηλαδή να μην εξαφανιστεί η έννοια της κυριαρχίας και τα κράτη να έρθουν αντιμέτωπα με την ουσιαστική και ολοκληρωτική εκχώρηση κυριαρχικών τους δικαιωμάτων και αφετέρου να δημιουργηθούν υπερεθνικές δομές οι οποίες όμως θα έχουν κάποια όρια στην άσκηση της πολιτικής τους. Πιθανότατα τα όρια αυτά θα πρέπει να τεθούν από τα κράτη που θα τις απαρτίζουν καθώς οφείλουν οι δράσεις τους να είναι σύμφωνες με την κυριαρχία των κρατών μελών. Τα οφέλη που μπορεί να προκύψουν από μια παγκοσμιοποιημένη κοινωνία είναι αντιληπτά σε τομείς όπως το εμπόριο και οι συναλλαγές αλλά αν η σφαίρα επιρροής τους μετατοπιστεί και σε άλλους τομείς τότε ίσως παρατηρηθούν περιστατικά ασυδοσίας.

¹⁶ Habermas J, 'Η παγκοσμιοποίηση χαρακτηρίζει <<την αυξανόμενη έκταση και ένταση των σχέσεων κυκλοφορίας, επικοινωνίας και ανταλλαγής πέρα από τα εθνικά σύνορα>>', σελ 101.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Hazel Ann Nash, 'Sovereign state', Salem Press Encyclopedia, 2015.

Prachi Juneja, 'What is sovereignty'

<https://www.managementstudyguide.com/what-is-sovereignty.htm> >

Άρης Στυλιανού, Θεωρίες του κοινωνικού συμβολαίου (1^η έκδ, Πόλις, 2006, 60)

Μανόλης Αγγελίδης, Θεωρίες της πολιτικής και του κράτους (Σαββάλας, 2005, 21)

<http://www.politicalsciencenotes.com/essay/sovereignty-meaning-and-characteristics-of-sovereignty/254>

The editors of encyclopedia < <https://www.britannica.com/topic/sovereignty> >

Anderson B, 'Imagined Communities', London: Verso, 2006.

Carr E, The Twenty Years' Crisis 1919–1939 'An Introduction to the Study of International Relations 'L., 1939.

<https://www.debatingeurope.eu/2016/02/10/is-sovereignty-still-relevant-in-the-21st-century/#.W8HI1tMzblU>

Bauman Z, 'Παγκοσμιοποίηση. Οι συνέπειες για τον άνθρωπο' , 2004.

Väyrynen Raimo, '*International Relations of the Asia-Pacific*' (2001)1)227-246. Database: Political Science Complete.

Hooghe L. and Marks G, (2001b) 'Types of Multi-Level Governance'.

European Integration Online Papers 5(11), available at <

<http://eiop.or.at/eiop/texte/2001-011.htm> >

Aalberts Tanja E, '*Journal of Common Market Studies*', Mar 2004, Vol. 42 Issue 1, p23-46, 24p. Publisher: Wiley-Blackwell., Database: Complementary Index

Habermas J, 'Η παγκοσμιοποίηση χαρακτηρίζει <<την αυξανόμενη έκταση και ένταση των σχέσεων κυκλοφορίας, επικοινωνίας και ανταλλαγής πέρα από τα εθνικά σύνορα>>', σελ 100.

Giddens A, 'Ο Τρίτος Δρόμος', 1998.